

4. prisotnost v učenčevem/sprejemnikovem času in družbi (učenca bogati s spoznanji za življenje v njegovem času in okolju ter mu v njegovi razvojni dobi pomaga razumeti vrednost v besedni umetnini izraženih čustev, izkušenj, zavesti).

Potemtakem skuša teorija o dvojni interakciji prikazati estetsko vzgojni proces z vidika dialektičnega dopolnjevanja med glavnimi dejavniki tega procesa. Če je proces literarne vzgoje nediferenciran in projiciran v eni ravnini, je gotovo manj učinkovit; tako pa ga je mogoče uskladiti z objektivnimi pogoji in realizirati najučinkovitejšo notranjo dinamiko v njem.

Teorija je kajpada zanimiva, preizkusiti pa jo je treba še v praksi; preizkus zahteva nekaj motivacijske priprave pri učencih, dalje ustrezen izbor besedila (npr. za 2. stopnjo naših šol primerna dela iz klasič-

ne slovenske književnosti, ko je pripovedovalčeva pozornost vsa usmerjena navzven, v oprijemljivo podobo sveta, tako da so dela govorno, oblikovno, vrstno in snovno učencem dostopna). V receptivni fazi se učenci čustveno vživljajo vanje. V interakciji med učenci, učiteljem in besedno umetnino se kmalu oddvojijo tisti, ki pri večletnem estetsko vzgojnem procesu niso imeli istega učitelja. Nevsiljivo in aktivno razlaganje pojmov, umetniških vrst in drugih kvalitet umetniškega besedila omogoča, da v didaktični interakciji (kajpada pa tudi estetski) aktivno sodelujejo tudi učenci. Vsakršno takšno preskušanje bi sčasoma verjetno obogatilo našo didaktično prakso s poznavanjem še neznanih učenčevih interesov in zmožnosti, s tem pa bi naše šolsko delo brez dvoma pridobilo na tehtnosti in učinkovitosti.

Breda Rant
Poklicna šola v Kranju

Vprašali ste

ALI BO SLOVENŠČINA IZGINILA?

V času hitrega razvoja tehnike in tesnih gospodarskih in političnih stikov med narodi se rojevajo tudi nove besede, s katerimi poimenujemo nove stvari, pojme, odkritja itd. Posledica tega je rast besednega zaklada vseh jezikov. Besede nastajajo seveda na kraju, kjer se je nova stvar pojavila, nato pa jo prevzamejo še vsi drugi jeziki. Pri tem sta dve možnosti:

— jezik določeno besedo preprosto prevzame takšno, kot je nastala (seveda so večkrat prisotne manjše spremembe, npr. fonetični zapis — tako kot se izgovarja),

— jezik besedo na novo ustvari po svojih jezikovnih značilnostih in zakonih.

Tako je tudi v slovenskem jeziku. Na žalost smo Slovenci preveč leni, da bi se poslužili druge možnosti nastajanja novih besed, ampak besede preprosto prepisujemo iz tujih jezikov. Za primer naj navedem samo delček tega prepisovanja iz angleščine

— kavboj (cowboy)
kravlj (crawl)
klovn (clown)

iz francoščine
— konferansje (confrencier)
šanson (chanson)

Vse navedene besede smo sprejeli z odprtimi rokami za svoje. Vidimo, da je vse, kar smo storili pri tem le to, da smo jih prepisali, kot jih izgovarjajo Angleži oziroma Francozi, čeprav trdimo, da je slovenski pravopis etimološki (ravna se po zgodovinskem nastanku besed) in nefonetični, kot je na primer hrvaški pravopis, ki se ravna po Karadičevem nauku: »Piši kao što govoriš, čitaj kako je napisano!« Kako daleč bomo šli s tem prepisovanjem iz tako imenovanih svetovnih jezikov, verjetno še sami ne vemo, vendar mislim, da bo treba že prav kmalu postaviti debelo zarez, ki je ne bomo več prestopili; zato pa bomo morali sami graditi svoj jezik.

Zelo zanimiva beseda, ki se danes bohoti v vseh sredstvih javnega obveščanja, je angleška beseda show. Poglejmo si jo malo natančneje! Kdo pravi, da je ne bomo čez nekaj let pisali, kot jo danes izgovarjamo, torej šou (tako kot že pišemo kavboj, kravlj itd.). Ugotovimo lahko, da sta

se v besedi šou znašla skupaj dva samoglasnika. Tega slovenščina ne trpi. Pa poskusimo besedo sklanjati, tako kot sklanjamo domače moške samostalnike, in sicer v fonetičnem zapisu:

EDNINA

1. svinčnik	šou
2. svinčnik-a	šou-a (šoua)
3. svinčnik-u	šou-u (?šouu)
4. svinčnik	šou
5. svinčnik-u	šou-u (?šouu)
6. s svinčnik-om	šou-om (šouom)

DVOJINA

1. svinčnik-a	šou-a (šoua)
2. svinčnik-ov	šou-a (šoua)
3. svinčnik-oma	šou-ov (šouov)
4. svinčnik-a	šou-ov (šouov)
5. svinčnik-ov	šou-oma (šouoma)
6. svinčnik-oma	šou-oma (šouoma)

MNOŽINA

1. svinčnik-i	šou-i (šoui)
2. svinčnik-ov	šou-ov (šouov)
3. svinčnik-om	šou-om (šouom)
4. svinčnik-e	šou-e (šoue)
5. svinčnik-ih	šou-ih (šouih)
6. svinčnik-om	šou-om (šouom)

Ali je ta sklanjatev še sploh podobna slovenščini?! Kaj pa bomo naredili z domačo besedo NASTOP?

Drugi problem, ki me muči, so tujke. Tu mislim tuje besede, za katere smo Slovenci uspeli napraviti lepe, domače izraze. Najprej je treba seveda izvzeti razne znan-

stvene vede, kjer uporabljamo tki. mednarodne izraze, za katere nimamo domačih besed (če domače besede imamo, je treba te postaviti na prvo mesto, ali pa uporabljeno tujko vedno pojasniti; v pisavi lahko to naredimo v oklepaju) in so te potrebne. Toda ostanimo pri vsakdanjem pogovoru in čitanju časopisov, revij ipa.

Žalostna resnica je, da so tujke tukaj prisotne in izpodrivajo naše izraze. Čeprav imamo na voljo več domačih besed za isto stvar, rajši sežemo po tujki.

Na raznih reklamnih plakatih lahko večkrat beremo: degustacija, ki je izpodrinila domača izraza pokušnja, pokušanje. Z njimi vabimo ljudi, tudi neizobražence, na pokušnje pijač ali živil, ti pa se sprašujejo kaj je to degustacija. Spomnimo se še besed, kot so: varianta, spontanost, preokupacija, a priori itd. itd.

Če bomo tujke še naprej tako množično vključevali v slovenski jezik in se z njimi izražali, si bo moral vsak Slovenec kaj kmalu nabaviti slovar tujk v priročni izdaji in ga nositi v zadnjem žepu. Že res, da se bomo tujkam privadili, jih sprejeli in osvojili, toda takrat se bomo med seboj spraševali: »Čuj, tovariš, kako se že reče tisto po slovensko?«

Rabo tujk podpirajo tudi časopisi. Samo primer iz novejšega Večera na tretji strani: »KDO BO SUBVENCIONIRAN?«

Torej, čim prej je potrebno omejiti (lokalizirati?!) rabo tujk. Izražajmo se z domačimi besedami!

Drago Gumzej
Pedagoška akademija Maribor

SLOVENŠČINA NE BO IZGINILA

Vsaj tako hitro ne. In dokler bodo Slovenci slovensko živeli — in hoteli slovensko živeti, tudi ne.

Toda naj najprej odgovorim na nesrečni šov. Kajti tako in samo tako bi se beseda pisala po naše, sklanjala pa bi se potem tako kot *ròv*, *ròva ali róva* — ker pa gre za tujko in je J. Toporišič ugotovil, da se te sprejemajo navadno z ozko kvaliteto vokalov (zato tudi *džéz!* in ne *džéz*, kakor to dahnejo naši napovedovalci na RTV), bo verjetno *šòv* (s pozicijsko razširitvijo samoglasnika pred -v), *šòva*. To je mogoče

logično izpeljati tudi iz primerov, ki jih sami navajate: *kavboj*, *kravl* ali iz splošno rabljene besede *stewardesa*.

Druga stvar je pomen besede in njeno razmerje do domačega *nastopa*. Najbrž tisti, ki bo nujno potreboval *šov* ali *show*, misli, da sam *nastop* ne vsebuje tistega »skrivnostnega« mika, ki ga pomeni razkazovanje na odru: beseda *šov* pa seveda pomeni prav to. Pomeni igro, zabavo, pri kateri vsebina najbrž ni toliko pomembna, kolikor je pomembna »paša za oči« zabave željnega občinstva. Nevarnost za slovenščino?